

Jei šiuo metu kas ir skiria bulvarinę istoriografiją nuo bulvarinės žurnalistikos, tai tik tai, kad pastaroji išsilaiko pati, o A. Bumblauskio bulvarinės istoriografijos kūrinys pareikalavo šimtatūkstantinių valstybės dotacijų.

Pirmoji istoriko knyga

Pagaliau pasirodė ir buvo pompastiškai pristatyta pirmoji Alfredo Bumblauskio knyga „Senosios Lietuvos istorija 1009–1795“ (Vilnius: R. Paknio leidykla, 2005, 485, [2] p.). Knyga buvo rengiama, finansuojama ir reklamuojama visą dešimtmetį. 1996 m. jos rengimą parėmė Atviros Lietuvos fondas, 2001 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija knygos leidimui skyrė 40 tūkstančių litų. Dar 110,3 tūkstančio litų knygos leidimui skyrė Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija. Knygą taip pat parėmė Saulius Karosas, Kultūros paveldo centras, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija... Žodžiu, „Senosios Lietuvos istorija“ pareikalavo nemažai valstybės bei nevalstybinių fondų lėšų, autoriaus bei jo gausių talkininkų darbo ir laiko, kol pagaliau pasiekė skaitytoją.

„Nėra katės, nėra ir civilizacijos“

Pirmiausia tad žvilgsnis krypsta į kasdienybės istoriją, juo labiau, kad pagoniškosios Lietuvos kasdienybei skirtas skyrelis pavadintas gana neįprastai – „Kasdienybė, arba Lietuvoje pasirodo katės“ (p. 92). Gal neverta ginčytis, kiek korektiška išvada, kad XIII a. Lietuvoje nebuvo kačių, padaryta iš fakto, kad ankstyviausi šiuo metu žinomi kačių palaikai Lietuvoje rasti 1390 m. gaisrų sluoksniuose Maišiagaloje ir Kernavėje. Tačiau randamas išties originalus paaiškinimas, kodėl tuo metu kačių nebuvo. Nupiešęs itin skurdžios to meto lietuvių buities vaizdelį, autorius daro išvadą: „Tad ką tokioje šalyje galėjo rasti patogumus mėgstanti katė? Mėsos nuo stalo jai nenumes, pieno pagailės, o ir šilumos per mažai. Matyt, katė yra tam tikras civilizacijos ženklas. Tai, kad jo nebuvo, rodo, kokio lygio buvo pagoniškoji visuomenė. Nėra katės, nėra ir civilizacijos.“

Ką gi, žmogus, mylintis ir lepinantis savo katę yra geras žmogus, bet mokslininkas, pagal savo išlepintą augintinį sprendžiantis apie visą kačių giminę, nėra labai įžvalgus mokslininkas. Panašu, kad A. Bumblauskio žinios apie kates ir apsiriboja žiniomis apie savo katę, kuri, anot jo, ir įkvėpusi parašyti šį originalų skyrelį. Tačiau katė yra vienas iš tobuliausių ir ištvermingiausių plėšrūnų, kuriam žmogaus rūpestis nėra reikalingas, kad galėtų išgyventi. Tiek to, istorikas – ne zoologas, bevartant civilizacijų, žmogaus ir gyvūnų santykių klodus jo visada tyko neištirti pavojai.

Gyvenimas be degtukų

Tačiau šalia samprotavimų apie kates dar galima pasiskaityti ir kitų originalių samprotavimų lietuvių buities tema, kaip antai:

- „Nebuvo net krosnies: namo vidury kūrenosi laužas“ (šalia, p. 93, įdėta Kernavės amatininko trobos interjero rekonstrukcija su aiškiausiai matoma krosnimi).
- „Nebuvo degtukų“ (belieka pridurti: taip pat elektros ir net interneto).
- „Avalynė labai paprasta, iš odos ir kailio. Veltinių nebuvo. Įsivaizduokite šaltą žiemą su tokia avalyne į Estiją plėšti žygiuojantį lietuvį!“ (tačiau šalia, p. 93, publikuojama ano meto bato nuotrauka, pažymint: „Akylas žvilgsnis ras skirtumą nuo šiandieninių batų, bet iš esmės batas toks pat“ – nežinia, kodėl gretimuose puslapiuose tokie prieštaringi tų pačių batų vertinimai – gal skirtingi A. Bumblausko seminaruose dalyvavę studentai rašė, o gal pirmuoju atveju turėta galvoje, kad toji avalynė batuotam katinui netiktų, nes visa tai rašyta aiškinant, kodėl Lietuvoje negalėjo gyventi katės).
- „Vargu ar labai skyrėsi kunigaikščio ir valstiečio butis“... (rodos, nereikia komentarų).

Sunku patikėti, kad tokie dalykai rašomi į mokslinę pretenduojančią veikale... Žinoma, reikia suprasti, kad „kasdienybės istorija yra bene mažiausiai tirta Lietuvos istorijos sritis“, kaip pažymi pats autorius. Neabejotina, kad tai labai apsunkina mokslininkams įvertinti katės vietą civilizacijoje ar veltinių privalumus odinių ir kailinių batų atžvilgiu. Šiame tyrinėjimų etape išties, matyt, belieka manyti, kad

lietuviai žygiuodavo į Estiją nušalusiomis ir gangrenuojančiomis kojomis ir dėl to labai stebėtis – o juk yra kuo stebėtis! Bet tai, žinoma, tik šiame A. Bumblausko tyrinėjimų etape – na, o kritiškesnis skaitytojas turbūt supras, kad ne viskas taip baisu: kariai iš žygių grįždavo sveikomis kojomis, o kunigaikščiams tikrai neteko gyventi vienoje patalpoje su gyvuliais, kaip valstiečiams, o ir pasišviesti jie be baimės galėjo ne tik spingsulėmis ir balanomis, o ir žvakėmis... Juo labiau, kad Lietuvos pirkliai vašką veždavo parduoti net į užsienį...

Beje, kalbant apie Lietuvos pirklus, tai yra dar viena džiugi žinia A. Bumblauskui. Rygos skolų knygoje 1296 ir 1305 m. minimi Kernavės pirkliai Remeikis ir Studila nėra „vieninteliai šaltinyje paminėti pirkliai iš Lietuvos“, kaip teigia knygos autorius (p. 62). Iš tiesų jų gerokai daugiau – priskaičiuojama iki 30-ies. Ir nors dalies jų ryšys su Lietuva abejotinas, yra ir neabejotinų Lietuvos pirklių (Petras Lietuvis, Lietuvis iš Svyrių, Pabiltis iš Krėvos ir kt.) .

Kad ir kokie kurioziški mums pasirodytų kai kurie A. Bumblausko teiginiai, negalime nepastebėti, kad autorius labiausiai stengiasi užbėgti už akių pagoniškosios Lietuvos visuomenės idealizavimui, nepagrįstam jos kultūrinio lygio išaukštinimui. Čia reikėtų kalbėti faktų kalba, ir A. Bumblauskas drąsiai imasi tokios misijos, tik gaila, kad tokiame kilniame Lietuvos istorijos demitologizavimo darbe jam nuolat koją pakiša kompetencijos stoka. Tik A. Bumblauskui žinoma, kad Gedimino sūnus Karijotas „žuvo po 1385 m.“ (p. 71). Iš tiesų jo mirties aplinkybės nežinomos, o pati mirtis datuojama apie 1365 m. Mažiau suklysta dėl Kęstučio mirties datos, bet čia ir suklysti buvo sunkiau, nes dramatiški paskutiniai Kęstučio gyvenimo puslapiai žinomi dienu tikslumu ir yra ne kartą plačiai nagrinėti istorikų. Anot A. Bumblausko, tai – 1382 m. ruduo (p. 116), o iš tikrųjų – rugpjūčio vidurys .

Ką gi, bulvarinės spaudos paklausimas rodo, kad tokios spaudos poreikis yra. Tad savo nišą turėtų surasti ir bulvarinė istoriografija – galbūt savo spalvingumu ir „akademiškos“ sensacijų paieškomis ji patrauks masinio skaitytojo dėmesį ir kai ką paskatins pasidomėti rimtesne istorine literatūra. Tad valstybės paramą šiai naujai istoriografijos šakai šiame etape galbūt galima ir suprasti, o kartu tikėtis, kad ateity ji atsistos ant kojų ir galės save išlaikyti pati.

Anot A. Bumblauskas, „rašto šaltiniai teigia, jog Traidenis keršijęs už Mindaugo sūnaus Vaišelgos nužudymą – tai liudija buvus kažkokį giminystės ryšį tarp Traidenio ir Mindaugo“ (p. 44). Teiginys autoriui atrodo toks svarbus, kad jį reikia pakartoti dar kartą: „Atrodo, kad Traidenis buvo Mindaugo giminaitis ir šalininkas: mat kerštavo už Mindaugo sūnaus Vaišelgos nužudymą“ (p. 60). Ir pagaliau trečią: „Kažkoks giminystės ryšys siejo Traidenį su Mindaugu“ (p. 67). Ką gi sako tie „rašto šaltiniai“? Veltui juose ieškotume bent menkiausias užuominas apie panašius Traidenio keršto planus ar, juo labiau, veiksmus. Vienintelė Ipatijaus metraščio užuomina apie Vaišalga (Vaišelgos) žudiko Levo Danilovičiaus baimę dėl galimo lietuvių keršto pažymėta gerokai po Traidenio mirties – 1286 m. Tuo tarpu apie Traidenio santykius su Levu iškart po Traidenio atėjimo į valdžią tas pats metraštininkas sako visai ką kitą: „Traideniui dar kunigaikščiaujant lietuvių žemėje, su Levu [jis] gyveno didelėje santarvėje, keitėsi gausiomis dovanomis...“

Bumblauskas Europa

Savo vadovėlyje A. Bumblauskas siekia parodyti Lietuvą europiniame kontekste. Tai, žinoma, galima būtų pavadinti jo knygos novatoriškumu, jeigu panašios kalbos pastaruoju metu nebūtų virtusios mados reikalu. Kiek šiuo atžvilgiu knygoje esama realaus novatoriškumo, galima spręsti tik iš to, kaip sekasi autoriui atskleisti tą europinį kontekstą.

Vadovėlis pradėdamas nuo temos „Europa atranda Lietuvą“, atradėjo vaidmenį priskiriant 1009 m. Lietuvos pasienyje žuvusiam šv. Brunonui (su tuo, kaip žinia, susijęs pirmasis mums žinomas Lietuvos paminėjimas). Tačiau jei Europa „atrado“ Lietuvą, vadinasi Lietuva nebuvo Europos dalis. „Ką vadiname Europa?“ – ta proga klausia A. Bumblauskas ir iškart atsako: „...net geografinė Europos samprata yra istorinės raidos nulemtas dalykas. Antai XV–XVI a. Europos rytinė riba buvo į Azovo jūrą įtekantis Donas, o XVIII a. rytinė riba jau buvo laikomas Uralas“ (p. 14).

Čia stabtelėkime ir pastebėkime, kad Donas Europos riba buvo laikomas ne tik XV–XVI a. Tai dar Antikos laikų tradicija, gyvavusi per visus viduramžius. Šis įvaizdis iki naujųjų laikų nekito, todėl Lietuva, jei ankstyvaisiais viduramžiais ji ir nebuvo gerai pažįstama, vis tiek neabejotinai priklausė Europai. Pasaulis pagal viduramžių sampratą dalintas į tris dalis: Europą, Aziją (jas skyrė minėtasis Donas) ir Afriką (Libiją). Jeigu mėgintume įrodinėti, kad Lietuva nepriklausė to meto Europai, reikėtų įrodyti, kad ji priklausė Azijai.

A. Bumblauskas Europos sampratą kita, atsieta nuo pasaulio sampratos, jam nesvarbu, kas yra už Europos ribų. Pasaulis jam padalintas tik į dvi dalis – Europą ir ne Europą. Jis piešia 11

kartoschemų, kuriose „Europa“ nuo Kretos-Mikėnų ir senovės graikų civilizacijų išauga iki Romos imperijos ir, galiausiai, – šiuolaikinės Europos Sąjungos (p. 15). Dabartinės, 2004 metų, Europos samprata A. Bumblauskos kartoschemose ne mažiau komplikauta, nei jos istorinė raida. Balkanų šalys (išskyrus Graikiją) ir Turkija vaizduojamos, kaip „šalys, siekiančios tapti Europa“, Rusija ir Ukraina – pusiau siekiančios, pusiau esančios Europa (nelabai aišku, ką reiškia šis fenomenas), o pačiame Europos centre esanti Baltarusija išvis nepriskirta Europai.

Rodos, su tokiais pačiais Europos sampratomis nėra prasmės ginčytis. Buvimas ar nebuvimas Europoje čia išimtinai priklauso nuo A. Bumblauskos valios. Kokius nors kitus kriterijus sunku įžvelgti, o, užsiminęs apie elementarią geografiją ir realiai gyvavusius ar gyvuojančius Europos apibrėžimus, gali likti nesuprastas. Juk tokiais Europos vizijomis pagrįstas visas veikalo „konceptualumas“ ir „išgrynintas teorinis modelis“. Visa senosios Lietuvos istorija vadovėlyje suskirstyta į pagonybės epochą (1009–1387), europėjimo epochą (1387–1569) ir baroko epochą (1569–1795).

Beje, Bumblauskos „baroko epocha“ irgi nesutampa su įprasta baroko sąvokos reikšme – pasirodo „baroko“ epochoje (jos „saulėlydyje“) sukurti ir brandžiausi klasicizmo architektūros paminklai (p. 408–409), 1767–1772 m. veikusios Vilniaus-Radomo ir Baro konfederacijos apibūdinamos kaip „barokiniai maištai“ (p. 402) – tai irgi atskleidžia gana originalų „baroko“ suvokimą (žinia, minėtų konfederacijų programose nebuvo siekio apginti barokinę architektūrą ir meną).

O ką konkrečiai A. Bumblauskas žino apie Europos istoriją? Nepasiklysti Lietuvos istorijos faktuose jam, kaip matėme, sekasi sunkiai, bet galbūt tai dėl to, kad autoriui reikėjo dar giliai perprasti visą europinį kontekstą, ir būtent Lietuvos vietos Europoje parodymas išperka visas smulkesnes nuodėmes? Neeidami pernelyg toli, pasižiūrėkime, kaip A. Bumblauskas suvokia kai kuriuos esminius mūsų artimiausių kaimynų istorijos momentus.

Riuriko kelionė į Kijevą

A. Bumblauskos žinios apie kaimynų istoriją ne mažiau stulbinančios, kaip apie kačių reikšmę civilizacijos istorijoje: „Senrusių valstybė Kijevo Rusia susiformavo IX a. II p. Metrašcio „Senujų laikų pasakojimas“ žiniomis, 862 m. į Kijevą buvo pakviestas variagų (taip senrusiai vadino vikingus) kunigaikštis Riurikas. Jis ir sukūrė valstybę“ (p. 21).

Rusai ir ukrainiečiai tikrai būtų nustebinti iki šiol negirdėtos žinios, kad Riurikas buvo pakviestas ne tik į Naugardą ar Ladogą, bet į Kijevą. Maža to, jis net sukūrė Kijevo Rusios valstybę, o pakvietė jį ne kas kitas, o senrusiai... Metraštininkai ir šiaip istorikai sieja Riuriką tik su Naugardo žeme ir apskritai Šiaurės Rusia, o Kijevo užėmimą priskiria Riuriko įpėdiniui Olegui (šis įvykis tradiciškai datuojamas 882 m., nors tai greičiau sąlyginė data).

Šitie „senrusiai“ (t.y. „Kijevo valstybės žmonės“, kaip apibrėžia savo naujadarą autorius), pasirodo, tolesnėje Lietuvos istorijos raidoje pakaitomis su vokiečiais tolydžio „pargriaudavo“ Lietuvą, bandančią stotis ant kojų (p. 21). Ši žinia, matyt, turėtų pakelti ukrainiečių tautinį

pasididžiavimą, nes iki šiol manyta, kad tai Lietuva buvo užkariavusi ir porą šimtmečių valdė dalį Ukrainos su Kijevu...

Visas straipsnis:

<http://www.mokslai.lt/referatai/referatas/a-bumblausko-senosios-lietuvos-istorija-moksline-ar-bulvarine-puslapis1.html>